

MONOLOGUE

by Vandy Rattana

The year 1978 showed itself here.

My father drew up a detailed plan so I could find you in the northwest of the country.

He also told me that you lived under one of the two mango trees.

I have never seen you in flesh and blood!
I have never talked with you, not even a word.
And we have never smiled to each other.
I wish I knew your voice. Is it deep or low?

It is extremely hard to try and know you through the photograph.
On the picture, you're not talking, you're not smiling, you're by no means angry.
You look as if you've just stopped crying.
Who made you cry?

I have never known you!

You and I, we have never had any real contact, not even once.

Why am I constantly thinking of you?
Am I dreaming?

All things considered,

I am very glad I found you again today, against all expectations.

You probably don't know me.

You may think I am a strange man if you so desire.

I know I am still breathing.

Perhaps you are my breath.

I am 34 this year.

You would have been maybe 39 or 40.

I don't know exactly when you were born.

People no longer talk about you.

Your name and your birthdate are bound to sink into oblivion.

You may be forgotten forever.

As I stand facing you,

I have to convince myself that I am only dreaming.

The two mango trees that were still saplings in 1978 have grown big now.

They look slender, elegant, and are a beautiful sight.

No one knows precisely where you are under the two mango trees.

All I know is that you are next to grandma Remé.
... Or are you here? Here? Or over there?!

I take a step back and my gaze sets on the two mango trees.

Do you know these two mango trees?

Then let me tell you.

They are Pum Sen mango trees.

We also used to have such a tree in front of our house in Phnom Penh.

I have known it since 1985, five years after I was born, until the 1990s.

Its fruits are sour when still green.

But when mixed with fish sauce, they taste exquisite and pair wonderfully with grilled fish.

When ripe, they are sweet, flatter the palate and smell delightful.

You know, the two mango trees offering you their shelter are blooming now,
all over their branches.

Right now, I am under one of them, the right one if you look at them from the front.

I slowly inhale their scent again. Yet again.

A scent that is truly fragrant.

Flowers are covering the whole tree.

They are harbingers of a good harvest this year.

Now, I am struggling to breathe.

Let me take a few steps back

and sit on the straw, these wilted rice stalks.

I then look up to gaze at the boundless sky, right where the sun sets into dusk, in an unparallelled mix of colors.

The nature of men is to kill one another.

They will never move past that stage.

All for only a shred of happiness.

Here, it is a rice field for growing the rainy season rice.

You and five thousand other people, you have a common destiny.

Like you, they live under the blowing of the wind, under the heat of the sun, under the ground and under the rain, on this tiny paddy field,

with the plow,
the sounds of the cattle walking,
and the wretched farmers working tirelessly for barely anything in return.

I hope that you and the other thousands of people are happy when you catch the lightly scented smell of the cool season,
as well as the beguiling fragrance of the mango flowers in December and January.
I also hope that the two Pum Sen mango trees will bestow their cool shade on you for all seasons.

I see with my own eyes the light of the sun actually move towards dusk.

I hear with my own ears the voices of the chatting farmers.

I have in my nose the smell of the burning wood to protect the cattle from mosquitoes.

You have to help me convince myself I am not in the middle of a dream!

I am perfectly aware that the world rests on nothing.

It simply forces itself to live in the darkest obscurantism.

That is indisputable.

The world expands ceaselessly night and day to create a 'time' that would bring freedom and brotherhood.

For that 'time', the world sacrifices so much time and energy,

and neglects its own human lives by the thousands.

But that 'time' has no soul,

no face,

no love,

no suffering,

no breathing,

no death,

no dreaming even.

I have heard that these two Pum Sen mango trees have grown as a sole result of the human fertilizer from these 5,000 souls.

In the early 1980s,

some of those who had just emerged from hell were completely desperate.

Nearly everywhere, only funeral music was heard.

Such colossal despair moved groups of men fresh out of hell to dare to move their fingers and dig the earth, seeking for fortune...

But they only discovered rags,
old decaying tatters, heaps of bones,
and the putrid smell of nearly unrecognizable human remains.

Did they dig in your place too?

My parents said you are rather far away from the others.

I have never seen you cry on the photograph.

I see you motionless all the time.

Why must you cry now?

Are the 5,000 others crying like you?

I can only hear the ineffable sound of their deep sleep.

They have turned almost entirely to stone.

In their deep slumber that nothing stirs,

they have completely ceased to dream.

Stop lying to me.

Is it wrong for me to say that?!

I said, stop lying to me.

Your voice will inexorably turn to stone!

Our mother was unequivocal:

When you are older, you won't mess around.

I said, stop crying!

Can you hear me?

I gave my parents a piece of rotten bamboo branch,

a few fragments of soil I picked up

while digging and wrapped in a white cotton shirt,
as well as a mango tree branch.

My father only uttered a few words

but he didn't say what he was going to do with these fragments of soil.

My mother could only whisper a few words softly.
I don't know what she was complaining about.

ឯកទេស
ដោយ វណ្ណ កេនា

ឆ្នាំ១៩៧៨បានបង្ហាញខ្លួននៅទីនេះ

ពួកបានត្រូវរងវិវាទ សំរាប់អាយុខ្ញុំ តាមការប្រជុំ
នៅកាកាបាយព្យាបាល
ហើយគាត់បានប្រាប់ខ្ញុំដែរថា ឯងរស់នៅក្រោមដើមស្វាយមួយដើម
ក្នុងចំណោមដើមស្វាយទាំងពីរ

ខ្ញុំមិនដែលជួបប្រជុំដោយផ្ទាល់ទាល់តែសោះ!

ខ្ញុំមិនដែល ថែទាំឯង និងយកវាជាមួយឯងសូម្បី តែមួយម៉ាត់
ហើយយើង ក៏មិនដែលឮឮម៉ាកគ្នា សូម្បីតែមួយដង
តើឯងមានសូរស័ព្ទយើងម៉េចទៅ? តូច ឬ ធំ?

វាពិតជាពិតប្រាកដ ដើម្បីព្យាយាមស្តាប់ឯងតាមរយៈរូបចិត្ត
ឯងមិននិយាយ មិនឮឮម៉េច មិនខឹង អ្វីទាំងអស់ នៅលើរូបចិត្ត
វាហាក់ដូចជា ឯងទើបឈប់
នរណាជួយឯងដែរ?

ខ្ញុំមិនដែលស្តាប់ឯងទាល់តែសោះ!

យើងមិនដែលប៉ះពាល់គ្នាទៅវិញទៅមក សូម្បីតែមួយដង
ហេតុអ្វីខ្ញុំក៏តែងតែប្រាប់ពេលវេលា?

តើខ្ញុំកំពុងរាយការណ៍ឬទេ?

តែឆ្លើយ ខ្ញុំសប្បាយចិត្តណាស់ ដែលខ្ញុំបានការឃើញឯង
ដោយគ្មានរំពឹងទុក នៅថ្ងៃនេះ។
ឯងច្បាស់ជាមិនស្គាល់ខ្ញុំទេ
ឯងអាចចាត់ទុកខ្ញុំ គឺជាមនុស្សចម្លែកក៏បាន តាមតែឯងប្រាថ្នា
គ្រាន់តែខ្ញុំ នៅមានដង្ហើមមកចេញចូល ចំណែកឯង។
ប្រហែលជា ដង្ហើមរបស់ខ្ញុំ។

ខ្ញុំមានអាយុ៧៤ឆ្នាំរួចរាល់ហើយ ដែលខ្ញុំបានអាយុ៧៤ ឬ ៧០ឆ្នាំ
ក៏មិនដឹង

ខ្ញុំមិនសូវដឹងច្បាស់ប៉ុន្មាន ពីថ្ងៃកំណើតរបស់ឯងទេ
ហើយមនុស្សទាំងឡាយ ឈប់និយាយពីឯងតទៅទៀតហើយ
ឈ្មោះឯង នឹងរង់ចាំកំណើតរបស់ឯង

តើកំពុងធ្វើដំណើរណាមួយស្រដៀងនឹងអាយុរបស់ឯងទេ?

គ្រប់រាល់ឆ្នាំរបស់ខ្ញុំ រូបរាងរបស់ខ្ញុំស្រដៀងនឹងឆ្នាំមុនដឹង

ពេលខ្ញុំ កំពុងឈរនៅមុខឯងដូច្នោះ ខ្ញុំប្រហែលជាធ្លែដើមឡើយឯង
ខ្ញុំកំពុងស្ថិតនៅក្នុងកាកាបាយចម្រុះប៉ុណ្ណោះ

ដើមរូបរាងទាំងពីរដើម ដែលកាលនោះ នៅឆ្នាំ១៩៧៨
មានរូបរាងតូចល្អិត ឥឡូវវាក៏ជាជីវិតរស់ហើយ
ពួកវាមានរូបរាង ខ្ពស់ស្រស់ស្អាត គួរជាទីតយកទំន

គ្មាននរណាម្នាក់អាចដឹងថា ឯងនៅចំទីណាមួយ

អាយុបានច្បាស់ណាស់

នៅក្រោមដើមស្វាយទាំងពីរដើមនេះទេ

ប៉ុន្តែខ្ញុំគ្រាន់តែដឹងថា ឯងនៅក្រោយដើម
...មួយឯងនៅទីកន្លែងនេះ? កន្លែងនេះ? កន្លែងនេះ?
ឬនៅទីនោះ? ។

ខ្ញុំដឹងយក្រោយបន្តិច ហើយសង្ឃឹមដើមស្វាយទាំងពីរដើម
មិនដាក់ភ្នែកទាល់តែសោះ

តើឯងស្គាល់ឈ្មោះដើមស្វាយទាំងពីរដើមនេះទេ?

សូមអោយខ្ញុំប្រាប់ឯងទៅចុះ

ពួកវាមានឈ្មោះថា ស្វាយពុំសន

ពីមុន យើងធ្លាប់មានស្វាយប្រកាទនេះមួយដើមដែរ
នៅចំពីមុខផ្ទះយើងនៅទីក្រុងភ្នំពេញ

ខ្ញុំបានឃើញ និងស្គាល់វា ពីឆ្នាំ១៩៧៥ ពេលគឺប្រាំឆ្នាំ
ក្រោយខ្ញុំបានកើត រហូតដល់ដើមទសវត្ស៧៥០

ស្វាយពុំសននេះ មានសេដ្ឋកិច្ចណាស់ ពេលវាទៅខ្ញុំ
ប៉ុន្តែច្បាប់ណាស់ សំរាប់ទឹកត្រីស្វាយច្រូត
ជាមួយត្រីតាំង ។ ពេលវាទុំ វាមានភ្លឺនិយាយច្របូប
និងមានសេដ្ឋកិច្ចម្តាយពួកសាវ

ឯងដឹងទេស្វាយពុំសនទាំងពីរដើមដែលឯងជ្រើសរើសក្រោម
កំពុងចេញផ្កាដេរដាស ពេញលើរូបរាងកាយរបស់វា

ខ្ញុំកំពុងឈរនៅក្រោមអាម៉េម នៅខាងស្តាំដៃ
ប្រសិនបើយើងឈប់ពីមុខពួកវាទាំងពីរ

ខ្ញុំស្រង់ភ្លឺនិយាយច្របូប ម្តងហើយ ម្តងទៀត។

តាមពិតទៅ វាមានភ្លឺនិយាយច្របូបណាស់
មានផ្កាសុវណ្ណពេញដើម នេះបញ្ជាក់ថា
វាដឹងផ្តល់ផ្លែក្រាស់ក្រៃលែងហើយ នៅឆ្នាំនេះ

ខ្ញុំពិតជាក៏ដើមណាស់ នៅពេលនេះ

សូមអោយខ្ញុំ ដែលយក្រោយបន្តិចសិន ហើយអង្គុយលើដីក្រោម
ដែលងាប់ស្លូតស្រែក

រួចដើមយើងទំអាតាស ដ៏ធំធេង ជាទីដែលព្រះទ័នក
តែងតែបន្ទាបខ្លួនទៅក្រោមអស្តង្គត

អមទៅដោយពណ៌ចម្រុះដ៏ត្រកាល

គំរូបរបស់មនុស្ស នៅក្នុងដីក៏គ្មានអ្វីអោយឃើញពីការ កាប់សម្លាប់គ្នា
ទៅវិញទៅមក ដើម្បី គ្រាន់តែទទួលបាន
ការរស់នៅស្រស់ស្អាតសុខស្រួល បន្តិចបន្តួចតែប៉ុណ្ណោះ

ទីនេះ គឺនៅតែជា ស្រែវស្សាដដែល

ឯង ហើយនិង មនុស្ស៥០០នាក់ទៀត

មានវសនាដូចគ្នាទាំងអស់

ពួកគេ ដូចជាឯងក្នុងដីនេះ ស្រែក្រោមខ្យល់ ក្រោមភ្នំដៅវិញ នៅក្រោមដី
នៅក្រោមទឹកភ្លៀង លើផ្ទៃស្រែមួយដកក៏តូចនេះ

នៅក្រោមទន្លេ ក្រោមសមុទ្រដងទេស និងកសិកម្មក្រោមកាយក
ដែលកំពុងប្រកបរបរដោះ យ៉ាងស្រស់ស្អាតស្រស់ ស្នើរតែគ្មានរូបស្លាក
និងស្នើរតែគ្មានបានអ្វីមកវិញទាល់តែសោះ

ខ្ញុំសង្ឃឹមថា ឯង និង មនុស្សរាប់ពាន់នាក់ទៀត

ពិតជាវិកលយ និងភ្លឺនិយាយច្របូបហើយនៅម្តងទៀត

ព្រមទាំង ភ្លឺនិយាយ ដំនោរមេនាវីខ្មែរស្រស់
ហើយខ្ញុំក៏សង្ឃឹមទៀតដែរថា ដើមស្វាយពុំសនទាំងពីរដើមនេះ
ច្បាស់ជាផ្តល់ផ្លែដ៏ត្រៃល្អឯងក្រៃលែង

ដល់ឯងក្រែបប្រុងម៉ោងខាន

ខ្ញុំឃើញច្បាស់នឹងភ្នែក កន្លះព្រះទ័នក

កំពុងត្រងត្រងត្រងត្រងទៅក្នុងអស្តង្គតមិន

ខ្ញុំពិតជាព្រួយស្រងកសិករ កំពុងដំណែកគ្នាឈរ នៅនឹងគ្រឿងរបស់ខ្ញុំ
ខ្ញុំពិតជាភ្លឺនិយាយច្របូបក្នុងអោយគេ នៅនឹងព្រះបរមសុខ
ឯងច្រើនតែមួយខ្ញុំ ថាខ្ញុំមិនមែនកំពុងរាយការណ៍ឬទេ!

ពិតណាស់ គ្មានអ្វីជាទីពឹងឡើយ

ក្រៅពីបង្ខំខ្លួនឯងអោយរស់នៅក្នុងកាកាបាយដើម្បីដឹក
ចាក់បេះដូងរលេងចុះទៅហើយ ដោយមិនអាចប្រកែកបាន

ពិតណាស់ខិតខំទាំងយប់ទាំងថ្ងៃ ឥតស្រាកស្រាន្ត
ដើម្បីបង្កើតអោយបាននូវ "កាល" មួយដែលគេជឿថា
អាចផ្តល់ពួកគេនូវ សេរីភាព និង ភាគរកាព

ប៉ុន្តែ "កាល" ដែលពិតណាស់កំពុងចំណាយ កម្លាំង
និងខ្លះខ្លះយើងរស់ស្លូនដំបើសន្លឹកសន្លាប់

គឺគ្មានទាំងវិញណា

គ្មានទាំងមុខមាត់

គ្មានទាំងស្នេហា

គ្មានទាំងការលើចាប់

គ្មានទាំងដង្ហើមចេញចូល

គ្មានទាំងអាយុណា

នៅដើមទសវត្ស ៧០ មនុស្សដែលទើបដើរចេញ ពីនរកមួយចំនួន
បានខានការរស់ស្នើមួយឯងខ្លាំង។
គេក្រីក្រសម្លេងស្រែកប្រឡូតស្នើនៅគ្រប់ទិសទីទាំងអស់
កាកាបរបស់សង្ឃឹមហៅលែងឮ បានដំបូងអោយក្រមមនុស្ស
ដែលទើបតែចេញពីនរកនោះ ហ៊ានលើកដៃសំពង ហើយនោះពេលវា
ក្រែងវាអាចបានភ្នែកស្នេហា
ប៉ុន្តែគ្រាន់តែព្រះឃើញកំណត់ខាង វិហិតពួកគេ
គិតផ្អែម និងភ្លឺនិយាយច្របូប ស្នើរតែឈប់យកគុំរបទទៅហើយ
តើគេខ្លះកាយចំផ្ទះរបស់ឯងដែរ ឬយ៉ាងណា?
ពួកនិងមេប្រាប់ថា ឯងនៅត្រូវយកដំបូងគុំរបទដែរ
ខ្ញុំមិនដែលឃើញឯងយំទាល់តែសោះនៅលើរូបចិត្ត
ខ្ញុំឃើញឯងនៅក្នុងរាល់ពេលទាំងអស់
ហេតុអ្វីក៏ឯងស្រ្តីយំនៅពេលនេះ?
តើមក៥០០០នាក់ទៀត យំដូចឯងដែរ ឬយ៉ាងណា?
ខ្ញុំពិតជារម្មេងពួកគេកំពុងដេកលក់យ៉ាងស្តើងស្តើង កម្រិតរងនិយាយ
ពួកគេស្នើរតែក្លាយទៅជាថ្មអស់លើដី
ពួកគេឈប់រយល់ស្នើ នៅក្នុងដំណាក់កម្រិតរបស់គេទៀតហើយ
ឈប់កុហកខ្ញុំតទៅទៀតទៅ!
ខ្ញុំនិយាយមនុស្ស? ។
ខ្ញុំប្រាប់ថា ឈប់កុហកខ្ញុំតទៅទៀតទៅ!
សម្លេងរបស់ឯង និងក្លាយទៅជាដីថ្មមិនខាន។
ម្តាយបាននិយាយដោយដាច់ណាស់ថា
ពេលឯងផ្តាច់ចេញពេញវាគ្មានណា --
ឯងមិនអាចធ្វើអ្វីបាន ស្រេចតែអំពីភ្នែកឡើយ
ខ្ញុំប្រាប់ថា ឯងឈប់យំទៀតទៅ!
ឯងឮខ្ញុំទេ ឬយ៉ាងម៉េច?
ខ្ញុំបានប្រគល់មកឲ្យស្ត្រីពួកផ្ទុយមួយកំណត់ តាមមតិដែលខ្ញុំបានដឹក
ដោយខ្លប់រងនឹងអាវុធព្រោះពណ៌សម្បុរ ហើយនិងមែកស្វាយមួយដើម
ជូនពួកវាមី
ពួកមិននិយាយអ្វីច្រើនទេ ហើយក៏មិនបានប្រាប់ខ្ញុំថា
គាត់នឹងយកដីនោះ ដើម្បីធ្វើអ្វីឡើយ។
ចំណែកឯម្តាយវិញ បានត្រឹមតែអតិថិជន ហើយខ្ញុំក៏មិនយល់ថាគាត់
កំពុងស្នើអ្វីដែរ។